

***‘स्वच्छ भारत : Short Film’**

संयुक्त राष्ट्र संघ

* मे, २०१४ – अहवाल सांगतो की, भारतात ६०% जनता उघड्यावर शौचाला जाते.

जागतिक बँकेचा अहवाल

* भारतात एकूण उत्पन्नाच्या फक्त ६.४% खर्च हा स्वच्छता व आरोग्य यावर होतो.

स्वच्छ भारत अभियान : पार्श्वभूमी

- * “महात्मा गांधींच्या १५० व्या जन्म शताब्दीनिमित्त स्वच्छ भारत हीच त्यांना योग्य आदरांजली ठरेल” असे म्हणून पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदींनी राजपथ, नवी दिल्ली येथे ०२ ऑक्टोबर २०१४ रोजी स्वच्छ भारत अभियानाची सुरुवात केली. स्वच्छ भारत अभियानाला देशव्यापी एका चळवळीचे स्वरूप प्राप्त झाले.
- * स्वच्छतेच्या या चळवळीचे नेतृत्व करताना जनतेने महात्मा गांधींचे स्वच्छ व निरोगी भारताचे स्वप्न पूर्ण करावे, असे जनतेला आवाहन केले. पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदींनी स्वतः हाती झाडू घेऊन दिल्लीतील मंदीर मार्ग पोलीस ठाण्याचा परिसर स्वच्छ केला. रस्त्यावर लोकांनी घाण करू नये व इतरांनाही त्यापासून परावृत्त करावे, असे आवाहन त्यांनी केले. जनतेला पंतप्रधानांनी “ ना गंदगी करेगे, ना करने देंगे” चा मंत्र दिला.

- * २०१४ ते २०१९ या पाच वर्षांच्या कालावधीत भारताला उघड्यावरील हागणदारी मुक्त करणे व घाणीपासून पसरणाऱ्या आजारांपासून संरक्षित करणे.
- * नागरिकांच्या सहभागातून आसपासचे वातावरण स्वच्छ करणे केवळ हा उद्देश नाही. तर, अधिक झाडे लावणे.
- * कचरा मुक्त वातावरण तयार करणे.
- * शौचालय सुविधा उपलब्ध करून भारत स्वच्छ करणे.
- * देशातील पर्यटनाला प्रोत्साहन देणे.
- * शाळा, महाविद्यालय, ग्रामसभा, आमसभा
- * समजाचे प्रबोधन

- * फक्त झाडणे पुरेसे नाही तर कचरा, प्लास्टिक, कारखान्यातील सांडपाणी वैद्यकीय कचरा आणि प्रदूषण यापासून मुक्ती हे ही स्वच्छ भारत अभियानाचे उद्दिष्ट आहे.

- * जनतेच्या सहभागामुळे स्वच्छ भारत अभियानाचे रुपांतर एका राष्ट्रीय चळवळीत झाले. या अभियानामुळे लोकांमध्ये जबाबदारीची भावना निर्माण झाली आहे. लोकांच्या सक्रीय सहभागामुळे महात्मा गांधींचे स्वच्छ भारत हे स्वप्न लवकरच आकार घेण्याच्या मार्गावर आहे.

- * या अभियानाचा कालावधी ०२ ऑक्टोबर, २०१४ ते ०२ ऑक्टोबर, २०१९

स्वच्छ भारतासाठी आपले योगदान

- * कचरा हा कचराकुंडीतच टाका.
- * थुंकू नका.
- * पेपर बर्बादवापरा, प्लास्टिक बर्बादवापरू नका.
- * सार्वजनिक वाहतुकीचा वापर करा जेणेकरून इंधन वाचेल आणि प्रदूषणाला प्रतिबंध होईल.

गट पातळीवरील/संस्था पातळीवरील योगदान

- * परिसरातील स्वच्छता
- * कार्यालयीन स्वच्छता
- * केबिन, टेबल, डेस्क आणि ड्रॉवर इ. ची स्वच्छता
- * पाण्याची टाकी आणि पिण्याच्या पाण्याची स्वच्छता राखणे.
- * रेकोर्ड रूम आणि स्टोअर रूम ची स्वच्छता करणे.
- * ऑफिस शौचालयाची स्वच्छता करणे.
- * ऑफिस उपहारगृहाची स्वच्छता करणे
- * विश्रांतीगृहाची स्वच्छता
- * सभागृहाची स्वच्छता
- * वाहनांची अंतरबाह्य स्वच्छता

वैयक्तिक पातळीवरील योगदान

- * रोज अंघोळ करा
- * स्वच्छ आणि धुतलेले कपडे घाला.
- * नखे कापा.
- * केस कापा.
- * चपला/बूट घाला.
- * स्वच्छतेची साधने वापरा.
- * स्वच्छ अंथरूण पांघरूण वापरा.
- * घरामध्ये कीटकनाशक फवारणी करा.
- * फळभाज्या स्वच्छ वापरा.
- * हात स्वच्छ धुवा.
- * चांगले विचार करा, चांगली कृती करा.

कचऱ्याचे व्यवस्थापन

- * ओला कचरा: पाला पाचोळा, भाजीपाल्याचा कचरा, फळ-फुलांचा कचरा, लाकडाचा भुसा, नखे, केस, खरकटे अन्न, हाडे, मांस, माशांचे काटे, नारळ, शहाळे करवंट्या.
- * कोरडा कचरा: कोरडा कागद, पुठ्ठा, प्लास्टिक, धातू, कापड, चिंध्या, रेग्डिन, थर्माकोल, रबर, काच, ई-कचरा.
- * घातक कचरा: सुया, सिरिंज, जुनी औषधे, इंजेक्शनच्या न उकळलेल्या सुया, डायपर्स, सनिटरी पड्डे, औषध-उपचारांसाठी वापलेला कापूस, बॅक्टी सेल्स, रंग, रसायने, तुटलेले बल्ब, ट्यूबलाइट्स, कीटकनाशके, जंतुनाशके हा विषारी कचरा वेगळा ठेवा.
- * प्लॅस्टिकचा कचरा: दूध आणि तेलाच्या पिशव्या, पाणी साठवण्याच्या बाटल्या, पाइप्स, नायलॉन ब्रश, वायर्स, जाळ्या इंजेक्शन सिरिंज, ग्लुकोज बाटल्या, पाण्याच्या बाटल्या, एक्सरे स्क्रीन फिल्मस, कप-बशा, घरगुती वापराच्या कुंड्या, पेन, रिफिल्स.

* फिल्म : Clean India Green India

नागरी विकास मंत्रालय यांनी ७३ शहरातील स्वच्छतेचे सर्वेक्षण
२०१६ साली केले.

* या सर्वेक्षणाचा उद्देश असा होता की, शहरांमध्ये स्वच्छतेबाबत
स्पर्धा असावी आणि प्रत्येक शहराने आपली क्रमवारी
उंचावण्याचा प्रयत्न करावा.

सर्वेक्षणातील मुद्दे

- * मूल्यांकनासाठी खालील सेवास्तर ठरविले आहेत का?
- १. उघड्यावर शौचाला जाण्यास प्रतिबंध करण्यासाठी नियोजन आहे का?
- २. लोकांमध्ये वर्तनबदल आणण्यासाठी अभियान आयोजित आहेत का?
- ३. कचरा वर्गीकरण, संकलन या बाबत प्रभावी उपाय आहे का?
- ४. सार्वजनिक शौचालये सुविधा प्रत्येक वस्तीत/ घराला आहे का?

भारतातील पहिली मुख्य १० स्वच्छ शहरे

* मैसूर	* सुरत
* चंदीगड	* राजकोट
* तिरुचिरापल्ली	* गंगटोक
* नवी दिल्ली	* पिंपरी चिंचवड
* विशाखापट्टणम	* नवी मुंबई

भारतातील शेवटची मुख्य १० स्वच्छ शहरे

- * धनबाद
- * रायपुर
- * असनसोल
- * गाझियाबाद
- * इटानगर
- * वाराणशी
- * पटना
- * कल्याण डोंबिवली
- * मिरत

महाराष्ट्रातील खालील ०६ शहरे ही सर्वात वरच्या २० शहरांमध्ये आहेत.

- * पिंपरी चिंचवड
- * नवी मुंबई
- * मुंबई शहर
- * ठाणे
- * पुणे
- * नागपूर

*** स्वच्छ भारत : 'Keep Clean Your City' चित्रफित**

गटकार्य

- * प्रशिक्षणार्थीचे चार गट करावेत.
- * प्रत्येक गटाला एक एक कोपरा द्यावा.
- * त्या कोपऱ्याची स्वच्छता व उपलब्ध साधनांच्या सहाय्याने सुशोभिकरण करण्यास सांगावे.
- * त्यासाठी १५ मिनिटांचा वेळ द्यावा.
- * प्रत्येक गटाचे पुढील स्लाईड वरील गुणांकन पत्रकाच्या सहाय्याने गुणांकन करावे.

गटकार्य

- * तुम्ही भेट दिलेल्या कार्यालयातील स्वच्छतेचे वर्णन करा.
- * तुमचे स्वतःचे कार्यालय स्वच्छ करण्यासाठी तुमच्या कडे कोणकोणत्या कल्पना आहेत त्याची यादी करा.

स्वच्छ कोपरे : गुणांकन पत्रक

अ. क्र.	गुणांकन विषय	गुण	गट			
			१	२	३	४
१	कोपऱ्याची स्वच्छता	०५				
२	उपलब्ध साधनांचा सुशोभीकरणासाठी वापर	०५				
३	स्वच्छता/सुशोभीकरण यातील नाविण्यपूर्णता	०५				
४	एकूण प्रभाव	०५				
एकूण गुण		२०				

*स्वच्छ भारत : गाणं

धन्यवाद!

